

Skógar á Fellsströnd
Fyrirhugað skógræktarverkefni

Greinargerð með tilkynningu til ákvörðunar um matsskyldu skv. 19. gr. laga nr. 111/2021 um umhverfismat framkvæmda og áætlana

19. febrúar 2024

Höfundur: Páll Sigurðsson, Landi og skógi

1. Inngangur

Land og skógur er f.h. ríkissjóðs umsjónaraðili Skóga á Fellsströnd, og hefur í hyggju að taka til skógræktar hluta þess lands jarðarinnar sem liggur ofan við Efrbyggðarveg. Fyrirhugað skógræktarsvæði er alls 145 ha, en nokkur hluti þess felur undir sk. úrtök og verður undanskilinn skógræktaráformum.

Búskapur var stundaður á Skógum framundir 1991, en þá gaf Áskell Jóhannsson Skógrækt ríkisins jörðina og byggingar með þeim kvöðum að svæðið frá Efrbyggðarvegi og að sjó yrði friðað fyrir búfé og að skóglaus svæði yrðu tekin til skógræktar. Einnig að ekki mætti selja jörðina eða parta úr henni.¹ Skógar eru alls um 600 ha. Áskell (1905-1999) og Sigmundur Jóhannssynir (1908-1980), báðir bændaskólagengnir, voru frá Skógum, tóku við jörðinni 1953 af bróður sínum Jónasi² og konu hans Guðbjörgu Andrésdóttur, sem fluttu þá að Valþúfu rétt austar á Fellsströnd. Áskell og Sigmundur héldu búskap til 1979, og á þeirra búskapartíð var bærinn færður af gamla bæjarstæðinu (þar standa enn túngarðar og útihúsatóftir auk gamla íbúðarhússins) rétt neðan Efrbyggðarvegar og niður fyrir Klofningsveg, þar sem nú eru tún við sjóinn, gott íbúðarhús og útihús. Við jörðinni tóku Guðmundur Jónsson og Esther Kristjánsdóttir og sátu hana til 1991³, en þegar þau brugðu búi gaf Áskell, sem var þá eigandi jarðarinnar, Skógrækt ríkisins jörðina einsog áður sagði.⁴

Fyrirhugað skógræktarsvæði er innan grannsvæðis vatnsverndar (VG-19, Breiðabólstaðarfjall í Aðalskipulagi Dalabyggðar 2020-2032), og þessvegna er framkvæmdin tilkynnt hér til Skipulagsstofnunar, til matsskylduákvörðunar umhverfismats, sbr. lið 1.04 í 1. viðauka og d-lið iii. liðs 2. tölul. 2. viðauka laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021.

2. Markmið og framkvæmd

Tilgangur skógræktarinnar sem áformuð er nú eru aðallega kolefnisbinding og skógarnytjar þegar fram í sækir. Er þetta í samræmi við stefnu hins opinbera um kolefnishlutleysi fyrir árið 2040. Kolefnishlutleysi er lykilþáttur í Parísarsamningnum sem hefur það að markmiði að halda hnattrænni hlýnun innan við 2°C og eins nálægt 1, °C og hægt er.⁵ Notast verður við tegundir sem búast má við að vaxi sem best miðað við landgæði og jarðveg, og eftir föngum verður tegundavalið fjölbreytt, m.a. til að minnka áhrif hugsanlegra áfalla sem leggjast á eina tegund umfram aðrar. Skógurinn verður hafður opinn almenningi til umferðar og útivistar, en þó verður skógræktarsvæðið girt af fyrir búpeningi, a.m.k. fyrst um sinn.

Fyrir gróðursetningu verður landið eftir atvikum jarðunnið, með TTS-herfi sem býr til 10-20 cm djúpar og 30-40 cm breiðar rásir í landið, eða með sk. skógarstjörnu, sem gerir slitróttari herfingar. Þessi jarðvinnsla auðveldar gróðursetningu og bætir lífsskilyrði plantnanna fyrstu árin og eykur vöxt þeirra út æviskeiðið. Ekki er búist við að tap á jarðvegi eða kolefni úr honum verði mikið við þessa jarðvinnslu þar sem land er rýrt, en þar sem það er frjósamara mun gróður loka landinu innan fáeinna ára. Öll jarðvinnsla verður látin fylgja landinu, þ.e. rásirnar verða nær því þvert á landhalla á hverjum stað og mynda þannig óreglulegar línur sem líkjast frekar þeim náttúrulegu línunum og flötum sem fyrir eru í landinu. Þannig fellur skógurinn betur að legu landsins og hann verður fallegr og eðlilegri útlits í framtíðinni.

Nánari útlitun á einstökum þáttum skógræktarinnar er í kafla 7 (Um skógræktina).

Slóðar og skammæir vegir eru nauðsynlegir við gróðursetningu og svo umhirðu síðar. Ekki er búist við að þörf sé á ofaniburði í slóða.

¹ Skógræktarritið, 2000, 1. tbl. bls. 151. https://www.skog.is/wp-content/uploads/2019/03/SRR_2000_1_lr.pdf

² Jónas skrifaði greinagóðar örnefnalýsingar fyrir Skóga, og Áskell jók við. Sjá <https://nafnid.arnastofnun.is/baer/5396>

³ Afmælisrit Búnaðarfélags Fellsstrandarhrepps. Ritstj. Einar G. Pétursson og Halldór Þ. Þórðarson. Búnaðarfélag Fellsstrandarhrepps, 1992.

⁴ <https://www.skogur.is/is/um-skograektina/skograektin/fasteignir/vesturland-1/skogar>

⁵ <https://www.althingi.is/altext/151/s/1812.html>

3. Náttúrufar, fuglalíf og landslag

Fellsströnd er landslagsflokkuð sem innfjörður með lágheiðum. Landið rís aflíðandi frá sjó upp á lágheiðar eða hærrí fjöll, í um 300 m hæð yfir sjávarmáli og upp fyrir það. Yfirborð er að mestu votlendi, mosi eða melar, auk þess sem birkiskógar þekja hluta svæðis. Land er að hluta til nýtt til landbúnaðar.⁶ Fyrirhuguð skógrækt á Skógum hefur ekki stórkostlega ásyndarbreytingu í för með sér fyrir landslag, utan þess að skógur er í sjálfu sér landslag og hefur yfir að búa vissri gerð ásyndar, sem er ólík ásynd skóglauss svæðis. Fyrirhuguð skógrækt skyggir ekki á sýn til sjávar, en mun með tímanum breyta ásynd að fjöllunum Gelti og Breiðabólstaðarfjalli frá Efrabyggðarvegi. Í landslagsheildum sem þessum eru oft langar sjónlínur til sjávar. Landið í Skógum er nokkuð hæðótt og hátt liggjandi, þó að hallinn sé aflíðandi og landið ekki áberandi bratt. Ætti með góðu móti að vera hægt að sjá til sjávar sé farið upp fyrir eða niðurfyrir skóginn í landinu. Í Helluá eru flúðir og minni fossar, og sjást þeir vel þó skógur vaxi upp í námunda við ána.

Landið er í hlíðunum niður af Gelti, og nær niður að kverkinni milli Efrabyggðarvegar og Helluár í 120 m h.y.s. og upp í 300 m h.y.s. í Galtarbrekkum. Vesturmörkin eru á hryggnum milli Moshólhæða og há-Galtar, og eru þar landamerki milli Skóga og Túngarðs. Að sunnan og suðvestan ræður Efrabyggðarvegur útmörkum skógræktarsvæðisins. Landinu hallar til suðurs, neðantil er landið aflíðandi (<5°), en hallinn er meiri (uppundir 9°) fyrir ofan Hálsagötur sem liggja þvert yfir skógræktarsvæðið um miðbikið.⁷ Nokkuð er um rof í landinu, og er rofþekjan allt að 25%. Slíkt land er að öllum líkindum að losa kolefni⁸ en gera má ráð fyrir að þegar landið grær og skógur vex upp í landinu stöðvist sú losun og binding hefjist. Enginn náttúrulegur birkiskógur er fyrir á skógræktarsvæðinu.

Á svæðinu er mest um lyngmóa, sem eru frá því að vera nær algrónir (90%) og niður í að hafa þriðjungs gróðurhulu (33%). Einnig er mikið um gulvíði- og graslendishálfdeigjur, sem og hrísmóa. Nokkur svæði eru of blaut til þess að mögulegt sé að rækta á þeim skóg, enda eru slík votlendi vernduð skv. 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013. Nokkuð er óljóst hversu blaut þau svæði eru sem hafa verið flokkuð sem hálfdeigja. Það verður úrlausnarefni næsta vor og sumar, að greina það til gróðurfars. Ljóst er að vatn situr tímabundið í hluta svæðanna sem skilgreind eru sem hálfdeig, t.d. eftir stórrigningar eða á vorin, en þau þorna þess á milli og getur hluti þeirra því ekki talist votlendi í hefðbundnum skilningi.

Á vistgerðakorti NÍ⁹ má sjá að landið er að stórum hluta flokkað sem votlendi, og þar eð það hefur ekki verið grafið eða ræst fram, þá telst það allt vera ósnortið votlendi. Benda má á að kort þessi byggja á fjarkönnun og hafa innbyggðan breytileika. Þau eru því ekki rétt eða óyggjandi heimild um vistgerðir á tilteknu landi, en gefa oft góðar vísendingar. Ljóst er að gróðurkortlagning verður ekki gerð fyllilega með fjarkönnun einni saman (einsog vistgerðakort NÍ), heldur með því að ganga um svæðið og greina gróðurgerðir. Við lauslega gróðurfarsgreiningu skógræðings árið 2018 var landið að hluta flokkað sem hálfdeigja, en lítill hluti þess votlendi. Gróft á litið má þó búast við að allt að 100 ha af svæðinu sem telur alls 145 ha geti hentað til skógræktar. Áður en endanleg ræktunaráætlun verður gerð, verður landið allt gróðurgreint, þannig að ekki komi til þess að brotin verði lagaákvæði um vernd votlendis.

Sé vistgerðakort NÍ skoðað sem vísending, kemur fram að stærstur hluti svæðisins er starungsmýrarvist (mjög hátt verndargildi, enda votlendi), þvínæst talsvert af mosamelavist (lágt verndargildi) og þarnæst hraungambravist (lágt verndargildi). Nokkuð er um láglandis-lyngmóavist

⁶ Landslag á Íslandi, flokkun og kortlagning landslagsgerða á Íslandi, Efla og LUC, 17.11.2020. Bls. 59. https://www.skipulag.is/media/landsskipulagsstefna-vidbaetur/Skyrslan_Lokaeintak-2-.pdf

⁷ <https://atlas.lmi.is/mapview/?application=DEM>

⁸ https://www.stjornarradid.is/media/umhverfisraduneyti-media/media/PDF_skrar/Greining-a-losun-grodurhusa-vegna-landbunadar_161012JG_okt.pdf

⁹ <https://vistgerdakort.ni.is/> eða www.vefsja.is fyrir smærri skala.

(hátt verndargildi) og auk þess stinnastaravist og melagambrovist (hvortveggja með miðlungs verndargildi).

Á góðri loftmynd (t.d. www.map.is) má sjá móta fyrir skurðum og mógröfum í mýrinni sem er vestan við Helluá og 350-400 m austan og norðan við Efrbyggðarveg (í Efri- og Neðribreiðum). Skurðirnir benda í sjálfu sér til mýrlendis, en það er rétt að skoða hver núverandi framræsluvirkni þeirra er, og hvort mýrlendið telst þá ósnortið í skilningi náttúruverndarlaga. Í öllu falli hyggst Land og skógur ekki taka land til skógræktar sé það með of háa grunnvatnsstöðu til að vöxtur trjáa sé viðunandi, og land verður ekki ræst fram til skógræktar. Skurðanna sést ekki getið í áðurnefndum örnefnalýsingum, en mógrafa er getið þar, og einnig eru þeim gerð skil í fornleifaskráningu sem fór fram í sumar sem leið.¹⁰

Skógræktarsvæðið nær ekki að Helluá, sem er eina vatnsfallið á svæðinu, fyrir utan dýjalæki sem mun vera að finna í blautustu mýrinni skv. m.a. áðurnefndri örnefnaskrá. Tekið verður tillit til votlendis og vatnafars í ræktunaráætlun eins og áður segir.

Fuglalíf innan fyrirhugaðs skógræktarsvæðis hefur ekki verið kannað sérstaklega, og stofnunin hyggst ekki leggja út í athuganir að svo stöddu. Búast má við því, ef fuglafána svæðisins er dæmigerð fyrir svæði með líkt gróðurfar, að helst sé að finna spóa, þúfuttlinga, lóupræl og hrossagauk í frjósamari og rakari hlutum svæðisins, auk þess heiðlóu í rýrari hlutum þess. Vel gætu fundist rjúpa, sólskríkjur, jaðrakan og stelkur á svæðinu.¹¹ Mest er vert um heiðlóu, lóupræl, jaðrakan, spóa og stelk – stór hluti stofna þeirra tegunda er hér á landi. Hvað varðar umbreytingu búsvæða úr skóglausum í skóg eru það helst heiðlóa, spói, lóupræll, jaðrakan og stelkur sem bera skarðan hlut frá borði. Skógar virðast ekki standa hrossagauk eða þúfuttlingum fyrir þrifum, og óvíst með hvernig því er háttað um rjúpu, þó að margt bendi til að það sé skógarfugl.

Heiðlóu mun líklega fækka á svæðinu eftir því sem skógur vex upp á búsvæðum þeirra.

Jaðrakan, lóupræll og að einhverju leyti spói sækja í votlendi fremur en mólendi. Þar eð ekki stendur til að skerða votlendi til þess að taka það undir skógrækt, má kannski helst horfa til þess að vísbendingar eru um að sumar fuglategundir, sem ekki kjósa sér skóg til búsvæða, taki sér síður bólfestu á svæðum nálægt skógi, þó að þau henti þeim að öðru leyti. Áhrifin kunna að ná fáein hundruð metra frá skógarjaðri. Nálægð við skóg virðist ekki skipta máli fyrir varp jaðrakans, en áhrifin eru neikvæð á lóupræl og spóa. Það er enn ekki fullljóst hvaða svæði teljast votlendi og því undanskilin skógrækt, og þessvegna ekki vitað hversu uppskipt/tvístrað votlendið verður innanum skóginn.^{12,13,14}

Skógrækt eykur skjól í nærumhverfinu og eykur grósku. Ætla má að gróður, vatnsföll og vatnshlot í nágrenninu og innan svæðisins verði fyrir jákvæðum áhrifum, minna vatns- og vindrofi og að vatnsrennsli verði jafnara. Gróska eykst og hefur áhrif á jarðvegsmýndun, og kemur í veg fyrir kolefnislosun og jarðvegstap, en á svæðinu er nokkuð um land með rofna gróðurhulu. Þegar tímar líða, eftir að skógurinn er kominn af æskuskeiði og trén orðið mótandi þáttur í vistkerfinu, má búast við að aðrar vistgerðir komi í stað þeirra sem fyrir voru, og er verndargildi þeirra eftir atvikum, t.d. kjarrskóga-, lyngskóga- og blómskógavist (sem allar eru birkiskógavistgerðir), og hafa hátt

¹⁰ Skógar á Fellsströnd. Fornleifaskráning vegna deiliskipulags. Rúna K. Tetzschner og Ragnheiður Traustadóttir, 2023. Antikva ehf.

¹¹ Þessi upptalning er byggð á upplýsingum úr vistgerðaflokkun NÍ fyrir þær vistgerðir sem helst er að finna á svæðinu skv. vistgerðakorti NÍ. Sjá <https://www.ni.is/is/grodur/vistgerdir/land>

¹²Tómas Grétar Gunnarsson (2020). Búsvæði og vernd íslenskra vaðfugla. Náttúrufræðingurinn 90 (2–3) bls. 145–162, 2020. <https://timarit.is/page/7497480?iabr=on>

¹³ Pálsdóttir, A. E., Gill, J. A., Alves, J. A., Pálsson, S., Méndez, V., Ewing, H., & Gunnarsson, T. G. (2022). Subarctic afforestation: Effects of forest plantations on ground-nesting birds in lowland Iceland. *The Journal of Applied Ecology*, 59(10), 2456–2467. <https://doi.org/10.1111/1365-2664.14238>

¹⁴ <https://moi.hi.is/is/mofuglar>

verndargildi. Ekki hafa enn verið skilgreindar vistgerðir¹⁵ fyrir ræktaða skóga eða skóga af öðrum tegundum. Búast má við að aðrar tegundir sem ekki eru fyrir á svæðinu verði þannig hluti af skógarvistkerfinu þegar tímar líða. Skógur breytir landi, og líffjölbreytni á eftir að breytast með vexti skógarins, bæði dýralíf og gróðurfar. Þar sem fyrir er fábrotinn gróður kemur fjölbreyttari undirgróður með annarskonar sveppum, fléttum, flóru og smádýrafánu.

Líklegt er að þær tegundir lífvera sem bundnar eru þeim búsvæðum sem hverfa af svæðinu þegar landið breytist í skóg, muni fækka en þó er ekki skortur á búsvæðum fyrir þær tegundir í nágrenninu. Ekkert bendir því til að nein þeirra tegunda eigi eftir að eiga undir sérstakt högg að sækja vegna fyrirhugaðrar skógræktar.

3. Minjar og veitulagnir

Innan svæðisins má finna ýmsar menningarminjar. Skógræktin (nú Land og skógur) fékk Antikva ehf. til að gera fornleifaskráningu á svæðinu, og er skýrslan tilbúinn og hjálögð¹⁶ en hefur enn sem komið er ekki verið birt á heimasíðu Minjastofnunar.

Helstu minjar innan skógræktarsvæðisins eru vörður, mógrafir og byrgi, auk Hálsagatna, sem var þjóðleið milli Túngarðs og Valþúfu en lagðist að mestu af þegar fjölfarnara varð austan við túngarðinn á Skógum.¹⁷ Götturnar sjást enn vel, enda grjót undir. Gatan sem liggur meðfram Helluá utanverðri er að mestu leyti utan¹⁸ girðingar, og eru þar götur nokkuð gengnar af kindum. Ekki verður gróðursett í 15 m helgunarsvæði umhverfis fornleifar, skv. lögum um menningarminjar. Hálsagötur teljast menningarminjar, og falla því undir 15 m helgunarsvæði. Skógræktin hyggst leita sér álits frá minjaverði og kunnugum, hvort leyfilegt sé að nota götturnar til umferðar, og með hvaða hætti það væri gerlegt svo að vel fari.

Í gegnum fyrirhugað skógræktarsvæði neðanvert liggur jarðstrengur.¹⁹ Í aðalskipulagi²⁰ er mælt fyrir um að ræktun trjáa sé óheimil á öryggissvæði yfir jarðstreng, sem er jafn breitt skurðinum sem hann hefur verið lagður í. Um strenginn er einnig athafnasvæði, 3,5 m breitt til hvorrar hliðar, þar sem ekki má reisa mannvirki. Í öllu falli þarf að vera gröfufært um skóginn eftir slóðanum. Stofnunin hyggst ekki gróðursetja tré á athafnasvæðinu við strenginn, enda þyrfti þá að ryðja skóginn til þess að komast að strengnum. Með strengnum liggur vélfær slóði frá 2021,²¹ og stofnunin hyggst nýta hann til skógræktarframkvæmda. Áður en jarðvinnsla og gróðursetning hefst á svæðinu verður haft samband við RARIK svo að sóna megi strenginn, og verður þá ekki jarðunnið eða gróðursett of nálægt.²²

Raflína liggur upp meðfram Efribyggðarvegi frá gamla bæjarstæðinu á Skógum og að Túngarði. Línan liggur vestan megin vegarins og utan skógræktarsvæðisins, en helgunarsvæði hennar nær inn á bláhorn skógræktarsvæðisins næst Túngarði, og er sá reitur ekki skipulagður til skógræktar sem stendur. Lína þessi mun nú vera aflögð, enda rafmagnið komið í jarðstreng.²³

¹⁵ Þ.e. í vistgerðaflokkun NÍ, sjá <https://www.ni.is/is/grodur/vistgerdir/land>

¹⁶ Skógar á Fellsströnd. Fornleifaskráning vegna deiliskipulags. Rúna K. Tetzschner og Ragnheiður Traustadóttir, 2023. Antikva ehf.

¹⁷ Örnefnaskrá yfir Skóga, Fellsstrandarhreppi, Dalasýslu. Jónas Jóhannsson skráði (1944). Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. <<https://nafnid.arnastofnun.is/ornefnaskra/16344>> (nóvember 2023).

¹⁸ Þ.e. austan girðingar, sé litið þannig á það.

¹⁹ <https://www.rarik.is/dreifikerfi-kortasja>

²⁰ Aðalskipulag Dalabyggðar 2020-2032 (bls. 106-107)

²¹ eða þar um bil

²² RARIK á Vesturlandi, munnl. uppl., 11. jan. 2024

²³ Ársskýrsla RARIK 2022, bls. 19-20.

https://d2kejc37ec1x3t.cloudfront.net/AcuCustom/Sitenam/DAM/012/Arsskyrsla_RARIK_2022.pdf

4. Tengsl við svæðis- og aðalskipulag

Í gildi er *Svæðisskipulag Dalabyggðar, Reykhólahrepps og Strandabyggðar 2018-2030*.²⁴

Um skógækt segir þar, að hún skuli eflað sem landbúnaðargrein, en þess verði þó gætt að gott landbúnaðarland til ræktunar og beitar verði ekki tekið undir skógrækt (bls. 27 þar), og einnig að stuðlað verði að verndun votlendis og merkra birkiskóga (s.s. og bls. 68). Í svæðisskipulaginu er einnig lagt upp með að komið verði í veg fyrir útbreiðslu ágengra plöntutegunda, s.s. lúpínu og kerfils, á beitolönd, berjalönd og grasalönd (bls. 68).

Í *Aðalskipulagi Dalabyggðar 2020–2032*, er landið merkt sem landbúnaðarsvæði.²⁵ Landbúnaðarland í Dalabyggð er flokkað, í landbúnaðarland I-III, auk votlendis (IV) og birkiskóga og -kjarrs (V) (bls. 159-160). Flokkarnir eru ekki sérstaklega merktir í aðalskipulagsupprætti, en greinagóð viðmið eru um flokkunina, og gert er ráð fyrir að sannreyna þurfi flokkunina á vettvangi ef vafi er á ábyggileika þeirra gagna sem nýtt eru við flokkunina.²⁶

Miðað við uppgefin gildi eiginda fyrir hvern flokk, má ætla að umrætt skógræktarsvæði falli undir landbúnaðarland II (neðantil í landinu, neðan 200 m h.y.s. og þar sem halli er minni en 12% (6,8°). Ofar, og í meiri halla, myndi landið flokkast sem landbúnaðarland III. Ekkert ræktað land, tún eða akrar eru á svæðinu, og því er ekkert land þar landbúnaðarland I.

Á landbúnaðarlandi II og III er skógrækt heimil, svo fremi að hún falli að öðrum skilyrðum. Skógrækt er ekki heimil á landbúnaðarlandi IV (votlendi), enda er um það mælt í náttúruverndarlögum. Sannreyna þarf á vettvangi hvar og hve stór votlendissvæðin eru, einsog áður hefur verið fjallað um hér í greinargerðinni.

Um almenn skilyrði fyrir skógrækt á landbúnaðarlandi er í aðalskipulaginu vísað í kaflann um skógrækt (bls. 162 í aðalskipulagi). Þar segir að leita skuli samráðs við landeiganda aðliggjandi jarðar, nái skógræktaráformin að landamerkjum. Einnig að ekki megi rækta þéttan skóg við vatns- eða árbakka og sjó eða votlendi og að heimilt sé að láta jaðar nærliggjandi skógræktar þynnast út í átt að vötnum, ám, sjó og votlendi. Ennfremur er ákvæði um fjarlægð frá vegum, en Efribyggðarvegur er sk. héraðsvegur, og um hann gildir því að fjarlægð megi ekki vera minni en 15 m frá miðlínu. Hafa verður í huga að hafa fjarlægðina meiri ef horfir til mikillar snjósöfnunar á veginum.

Um landslag og ásýnd skógræktarsvæða segir í aðalskipulaginu ennfremur, að varast beri að láta takmarkanirnar sjálfar „vera leiðandi í mótun ræktunarsvæðis, enda um lágmarksfjarlægðir að ræða. Mótun svæðis ætti alltaf að taka mið af landslagi og heildarásýnd svæðisins.“ Ennfremur þarf að leitast við að láta skógrækt falla vel að náttúrulegu landslagi og menningarlandslagi, vernda þarf gott berjalönd og tryggja aðgengi fólks að skógi og útivistarsvæðum. Auk þess að við skógrækt skuli tekið „tillit til náttúrulegra gæða, svo sem gróðurfars og búsvæða, sem og menningarminja. Gæta skal að því að skerða ekki útsýni til mikilvægra svæða. Skógrækt skal ekki raska náttúrufrýrbrigðum sem njóta sérstakrar verndar skv. lögum um náttúruvernd eða fornminjum skv. lögum um menningarminjar. Ekki skal plantað í mýrlendi og þess gætt að ekki skapist hætta á þurrkun tjarna og annarra votlendissvæða. Varast skal að skerða búsvæði vaðfugla. Meðhöndlun innfluttra tegunda skal vera í samræmi við þá stefnu sem sett er í kafla um skógrækt.“ (bls. 162-163).

Um margt eru þessi ákvæði samhljóða lögum þar um, t.a.m. um aðgengi fólks²⁷, menningarminjar sem áður sagði, og votlendi einsog áður er rakið. Viðbúið er að skógrækt breyti að einhverju marki vatnsstöðu í landi, enda hefur skógur bæði áhrif á ísig vatns í jarðveg og útgufun, sem dæmi. Þekkt er að skógar miðla vatni betur en gróðurlítið land. Því má gera ráð fyrir jafnara vatnsrennsli af landinu og að það dragi verulega úr jarðvegsrofi vegna vatnsrennslis. Ólíklegt er að votlendi, tjarnir eða lækir þorni upp í skóginum eða nágrenni hans. Ekki virðist mikið berjalönd á umræddu svæði, en komi

²⁴ https://dalir.is/Files/Skra_0078457.pdf

²⁵ Aðalskipulag Dalabyggðar 2020-2032.

²⁶ Viðauki við Aðalskipulag Dalabyggðar 2020-2032. Flokkun landbúnaðarlands. Viðmið og útfærsla í skipulagi. Verkís. Bls. 4

²⁷ Sbr. 17. og 18. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013.

annað í ljós er sjálfsagt að vernda það²⁸. Rétt er að benda á að bláberja- og aðalbláberjalyng vaxa sæmilega undir skógi, þó að berjaspretta fari sjálfsagt eftir ljósmagni. Krækilyng er líklegt til að hörfa undan skógi. Hrutaberjalyng, jarðarber og rauðberjalyng munu án efa breiðast út í skógarbotninum undir skóginum eins og þekkt er úr öðrum skógum, sé fræupspretta til staðar.

5. Vatnsvernd

Svæðið upp að um 220 m h.y.s. er innan grannsvæðis vatnsverndar (VG-19, Breiðabólstaðarfjall í Aðalskipulagi Dalabyggðar 2020-2032), og þessvegna er framkvæmdin tilkynnt hér til Skipulagsstofnunar, til matsskylduákvörðunar umhverfismats, sbr. lið 1.04 í 1. viðauka og d-lið iii. liðs 2. tölul. 2. viðauka laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021.

Um starfsemi á mismunandi flokkum verndarsvæða vatnsverndar er skv. reglugerð um varnir gegn mengun vatns nr. 796/1999 með áorðnum breytingum²⁹:

13. gr., „II. flokkur. Grannsvæði.

[...] Á þessu svæði skal banna notkun á hættulegum efnum og birgðageymslu slíkra efna. Hér er m.a. átt við olíu, bensín og skyld efni, salt, eitrefni til útrýmingar á skordýrum eða gróðri og önnur efni sem mengað geta grunnvatn, auk efna sem sérstaklega eru tilgreind í reglugerð um neysluvatn. Ekki skal leyfa nýjar byggingar, sumarbústaði eða þess háttar á svæðinu. Vegalagnir, áburðarnotkun og önnur starfsemi innan svæðisins skal vera undir ströngu eftirliti.“

Hvað varðar fyrirhugaða skógrækt er mögulegt að vega- og slóðagerð, áburðarnotkun og eiturnotkun geti fallið undir ákvæði reglugerðarinnar. Ekki stendur til að notast við eitur við skógræktina, hvorki á gróðursetningartíma né eftir að skógurinn er kominn á legg. Áburðarnotkun er lítil í skógrækt (miðað er við um 15 g á nýgróðursetta plöntu, og eru það þá undir 50 kg á hektara í eitt skipti) samanborið við aðra ræktun, t.d. tún eða akurrækt. Rannsóknir hafa sýnt að útskolun á smáum áburðarskömmtum veldur ekki útskolun í grunnvatn³⁰. Trjáplöntur og annar gróður fullnýtir þann áburð sem settur er með trjám við gróðursetningu, enda er skortur á nitri og fosfór landlægur. Samráð verður haft um áburðarnotkun, slóðagerð og jarðvinnslu við Heilbrigðiseftirlit Vesturlands.

6. Leyfi

Framkvæmdin er háð nokkrum leyfum. Fyrst er að nefna framkvæmdaleyfi frá sveitarfélaginu Dalabyggð. Næst er að nefna leyfi Minjastofnunar hvað varðar minjar, en fyrir liggur fornleifaskráning. Þá má nefna leyfi Heilbrigðiseftilits Vesturlands hvað varðar framkvæmdir á vatnsverndarsvæðinu. Einnig þarf leyfi RARIK fyrir framkvæmdum í námunda við jarðstreng. Auk þess þarf að leita samráðs við eiganda aðliggjandi jarðar ef skógræktarsvæði nær að jarðamörkum, skv. aðalskipulagi Dalabyggðar, og á það hér við um Túngarð.

7. Um skógræktina

Áætlað er að gróðursetning hefjist innan fárra ára og að verki verði lokið innan áratugs. Skógurinn verður nýttur til kolefnisbindingar, og það setur þannig mark sitt á bæði tegundaval og umhirðu, þar sem þéttleiki skógarins miðar að því að stuðla að heilbrigði og góðum vexti hans. Í jafn fjölbreyttu landi og skógræktarsvæðið er, þarf að notast við ólíkar trjátegundir sem hafa misjafnan vaxtarhraða. Þannig verður ásýnd landsins tiltölulega margbreytt frá fyrstu hendi, þroskastig lundanna verða ólík, sem í sjálfu sér stuðlar að líffjölbreytni innan skógarins, og jafnari umhirðuþörf yfir vaxtarlotu alls skógarins.

Öll áhrif skógarins eru afturkræf ef skógurinn verður felldur, nema hvað jarðvegur verður eftirleiðis frjósamari og kolefnisríkari, og gróðurþekja meiri.

Hvað varðar gróðursetningu, þá er það almenn venja í nýskógrækt hér á landi að handgróðursetja sk. fjölpottaplöntur. eru þær yfirleitt 1-2 ára gamlar, og ræktaðar í þartilgerðum bökkum, þar sem hver

²⁸ Enda mælt svo um í aðalskipulagi.

²⁹ <https://www.ust.is/library/Skrar/Atvinnulif/Reglugerdir/Hnattaen-mengun/r796-1999.pdf>

³⁰ https://www.skog.is/wp-content/uploads/2019/02/lbl_1999-1-mid.pdf

planta vex í 50-150 cm³ af mold. Við gróðursetningu eru smáplönturnar frá því að vera fáeinir cm á hæð og uppundir hálfan metra. Það er almennt svo að í gróskumeira land, þar sem búast má við samkeppni af hendi grasi og annars gróðurs, er drjúgara að gróðursetja stærri plöntur. Þær hafa þannig meiri getu til að vaxa úr grasi, ef svo má segja. Sumum trjátegundum er komið í skóg með sk. stiklingum, þá er greinum af trjám stungið í jörð og þær ræta sig þar. Þetta á við um aspir og víði, og er það misjafnt hvernig staðið er að gróðursetningu þeirra tegunda, þ.e. ýmist úr fjölpottum með stiklingum.

Eftir því sem plöntur eru stærri, eru þær dýrari í framleiðslu og innkaupum, og einnig er gróðursetning þeirra mun vinnufrekari. Þessvegna er jarðvinnsla ein leið til að minnka kostnað við gróðursetningu. Er þá gróðri flett burt þannig að flekkur myndast af beruðum jarðvegi. Þannig minnkar samkeppni frá öðrum gróðri, og auk þess hlýnar jarðvegurinn, og eykst þá framboð næringarefna í honum.³¹ Þá auðveldar jarðvinnsla alla skipulagninu gróðursetningar, þar eð aðeins þarf að ganga rásirnar og finna plöntunum stað í þeim. Á myndum 7-11 má sjá nokkur dæmi um útlit jarðvinnslu til skemmri og lengri tíma. Jarðvinnsla hverfur fyrr sjónum eftir því sem gróska er meiri, hvort sem það er gras eða tré. Enn er óljóst hversu mikinn hluta landsins í Skógum verður fýsilegt að jarðvinna, en líklegt er að gróskumeiri landgerðir og móar verði jarðunnir, en þess verði ekki þörf á melum og svæðum með rofna gróðurþekju.

Hvaða trjátegundir verða notaðar við skógræktina er enn óljóst. Grenitegundir (sitkagreni) og ösp (alaskaösp) eru fljótsprottnar tegundir en kræfar á næringu og jarðvegsraka, og þessvegna líklegt að þær verði frekar gróðursettar í frjósamara land innan svæðisins. Stafafura og lerki þola verr samkeppni frá hávaxnara grasi, en geta aftur á móti vel vaxið í rýrum jarðvegi. Þessvegna er líklegt að þær tegundir yrðu gróðursettar í rýra móa, flög og mela. Á loftmynd má sjá að frjósamara landið er syðst og austast á svæðinu, og það af því sem ekki er of blautt (og telst þannig votlendi) verður líklega jarðunnið og gróðursett í það greni eða ösp. Birki getur vaxið við fjölbreytt skilyrði, en þarfnast jarðvinnslu ef land er gróið.

Framboð plantna hefur mikil áhrif á tegundaval í skógrækt. Þar er áramunur á, og eitt árið getur verið að afar fáar plöntur séu til af einhverri tegund. Þegar svo ber við er hugsanlegt að notkun tegunda sé teygð, og þannig væri hægt að gróðursetja stafafuru í frjósamara land sem annars er ætlað ösp og greni. Framboð af birki er yfirleitt gott.

Aðrar tegundir eru notaðar í minna mæli og eru ekki notaðar sem ríkjandi tegund í skógarreitum, heldur sem fylgitegundir, t.d. í jöðrum skógarreita. Þetta eru t.d. reynitegundir, víðitegundir, aðrar furutegundir en stafafura, blágreni, og ýmsar runnategundir. Hugsanlegt er að tegundum verði blandað saman inni í reitum, og fer það eftir framboði plantna og landgerð. Möguleikar á að láta tvær eða fleiri tegundir vaxa saman aukast eftir því sem land er frjósamara.

Miðað er við að gróðursettar verði 2500 ± 440 plöntur á hektara. Þannig verður heildarfjöldi gróðursettra plantna á skógræktarsvæðinu um 175 þúsund, ef gróðursett verður í 70 ha, og 275 þúsund, ef gróðursett verður í 110 ha. Það fer, einsog áður sagði, eftir því hversu mikið votlendi reynist á svæðinu eftir reyndarskoðun.

Þar sem gróðursett verður að útmörkum samningssvæðisins verður látinn vaxa birkiskógur á 30 m breiðu belt. Þetta minnkar til muna hugsanlega útsáningu stafafuru. Sé útbreiðsla stafafuru útfyrir samningssvæðið á annað borð óæskileg, er hægt að ganga á fárra ára fresti umhverfis það og slíta upp eða saga þær fáu furur sem hugsanlega finnast. Þær eru grænar allt árið og sjást vel. Sjálfsáning stafafuru er alla jafna afar lítil útfyrir skógræktarreiði, þó að stakar plöntur geti fundist í meira en km

---

³¹ Ágætis útlistun á áhrifum jarðvinnslu má finna hér <https://www.skogur.is/is/um-skograektina/frettir-og-vidburdir/frettir-og-pistlar/ahrif-jardvinnslu-til-nyskograektar-a-kolefnisbindingu>

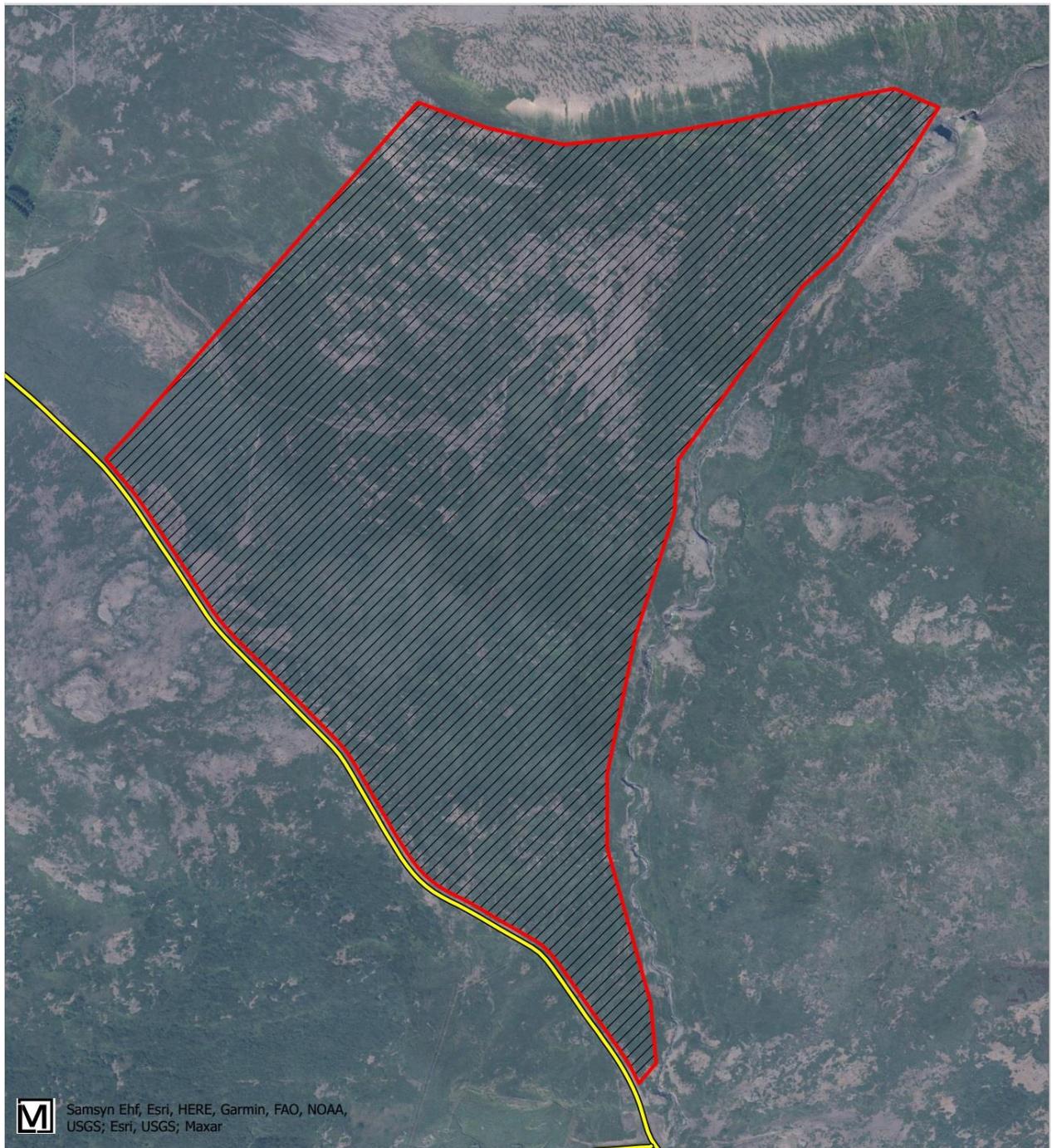
fjarlægð.³² Eins verður með þau helgunarsvæði fornleifa, þar sem óæskilegt er talið (eðlis minjanna vegna) að tré taki að sá sér. Þar má ganga á nokkurra ára fresti eftir skógurinn verður kominn á legg og fjarlægja sjálfsáin tré.

Kort og myndir:

- útmörk samningssvæðis
- gróf kortlagning svæðisins í reiti
- kort af hluta Fellsstrandar
- kort af fyrirhuguðu skógræktarsvæði ásamt helgunarsvæðum jarðstrengja og fornleifa
- myndir af fyrirhuguðu skógræktarsvæði
- myndir af jarðvinnslu, m.a. af Héraði, Jökuldal, Breiðdal og Grímsnesi

---

³² Sjá t.d. <https://www.ni.is/is/frettir/2022/09/umfangsmikil-sjalfsaning-stafafuru-nordurlandi>. Sjálfsáning stafafuru er mest undan ríkjandi vindátt og í raskað og lítt gróið land (t.d. vegkanta í ofangreindri rannsókn). Sjálfsáning stafafuru í aðrar áttir og í fullgróið land er hverfandi.

M Samsyn Ehf, Esri, HERE, Garmin, FAO, NOAA, USGS; Esri, USGS; Maxar

Samningssvæði

Jörð: Skógar
 Sveitarfélag: Dalabyggð
 Landnr: 137785
 Stærð samningssvæðis í ha: 145,4
 Jarðareigandi: Skógræktin

Kortagerð: Valdimar Reynisson

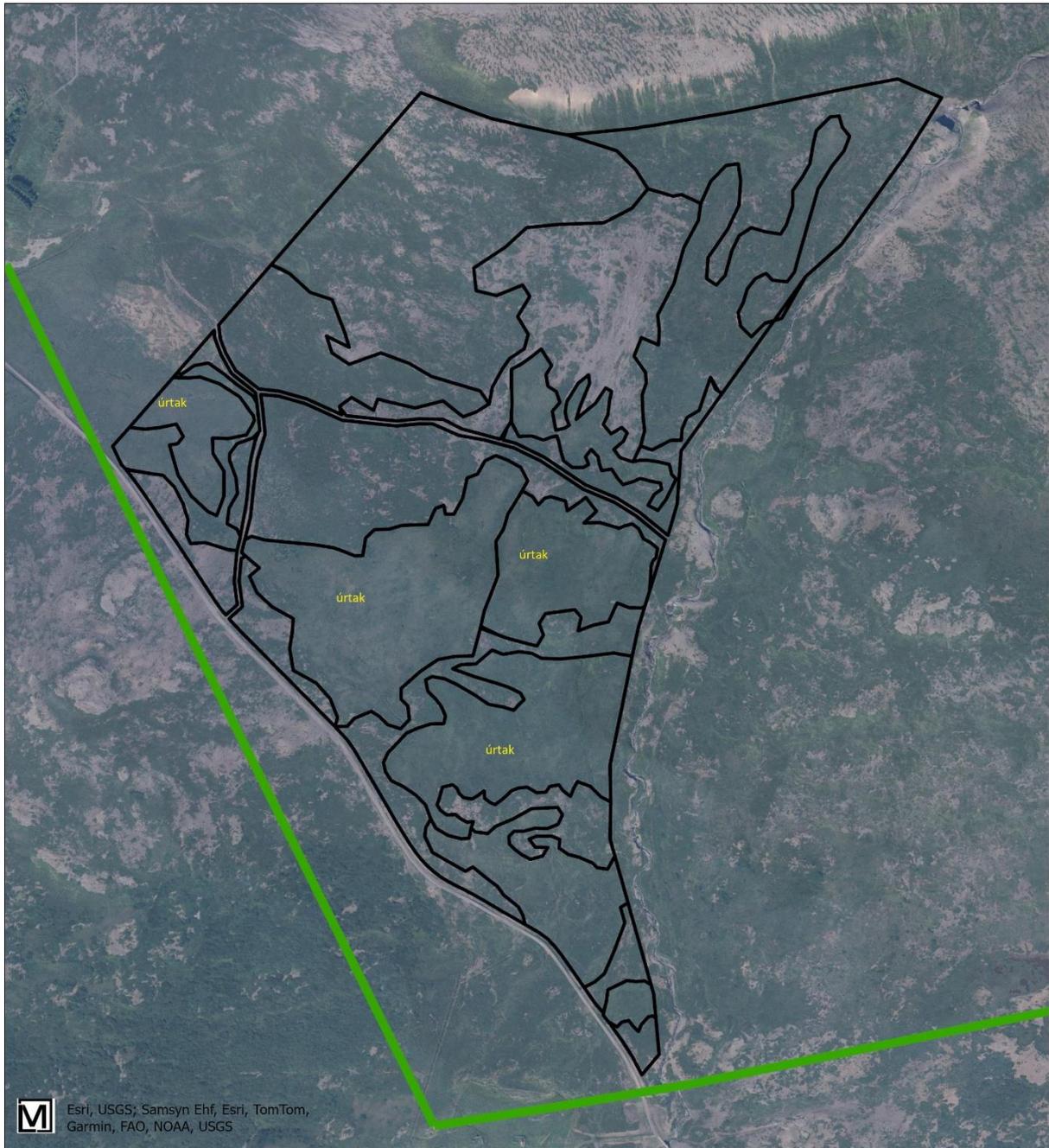
Mælikvarði: 1:10.000 Dagsetning: 22.9.2022

- Samningssvæði
- Vegir_og_slóðar - Ísland

Kort 1. Útmörk samningssvæðis.

Reitakort

Jörð: Skógar á Fellsströnd
Sveitarfélag: Dalabyggð

- Reitakort og úrtök
- Lagnir - Landsnet og RARIK mars 2023 selection
- Háspennulínur RARIK

Kortagerð: Trausti Jóhannsson

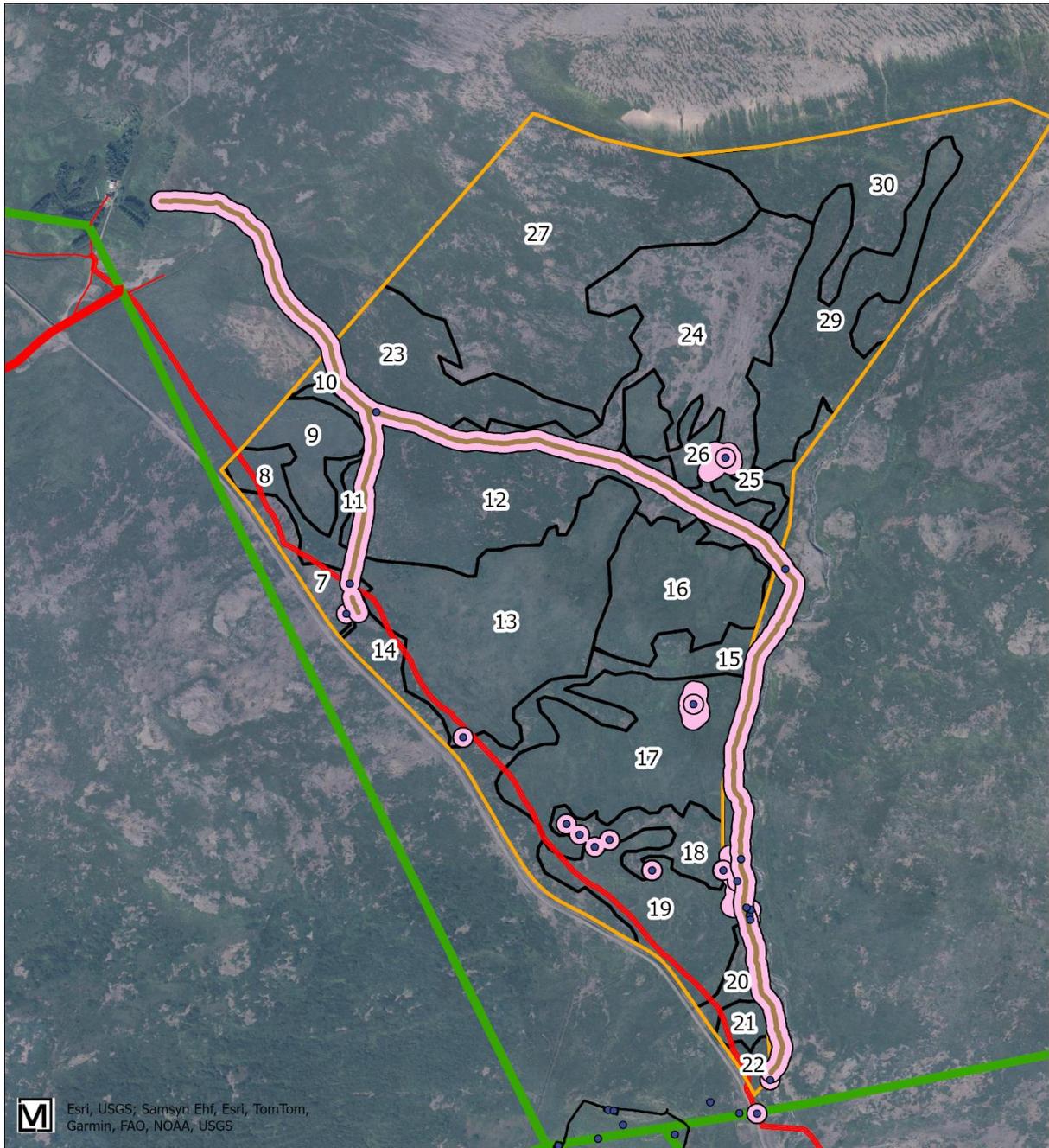
Mælikvarði: 1:10.000 Dagsetning: 10.1.2024

Kort 2. Gróf reitakortlagning svæðisins, eftir gróðurfari. Líklegt er að ekki verði gróðursett í þau svæði sem merkt eru úrtak, en það bíður þó nánari skoðunar.

Kort 3. Yfirlitskort yfir Fellsströnd frá Breiðabólstað að Staðarfelli og Svínaskógi í Efribyggð. Samningssvæðið er fyrir miðju korti, frá Efribyggðarvegi, milli Túngarðs og Helluár og upp að Gelti. Kort af www.map.is

Esri, USGS; Samsyn Ehf, Esri, TomTom, Garmin, FAO, NOAA, USGS

Reitakort

Jörð: 137785
Sveitarfélag:

Kortagerð: Valdimar Reynisson

Mælikvarði: 1:10.000 Dagsetning: 7.2.2024

- Reitanúmer selection
- Lagnir - Landsnet og RARIK mars 2023 selection
- Háspennulínur RARIK
- Strengur háspenna RARIK
- Strengur lágpenna RARIK
- RARIK Nýr jarðstrengur 4 m buffer
- Samningstillögur
- Skógar_punktur
- Skógar_línur
- minjar 20 m buffer

Kort 4. Kort þar sem sjá má reitaskiptingu skv. fyrstu grunnkortlagningu, auk þess háspennulínu RARIK í lofti og streng í jörð, og enddremur 20 m helgunarsvæði umhverfis fornminjar.

Mynd 1. Horft yfir svæðið að Gelti. Túngarðsháls vinstra megin og ber í Tungumúla fjær. Mynd VR.

Mynd 2. Horft suður yfir Hvammssjóröð. Gróðursetningarsvæðið séð frá landamerkjavörðu á Gelti. Túnin næst sjónum eru við nýja bæjarstæðið á Skógum. Mynd VR

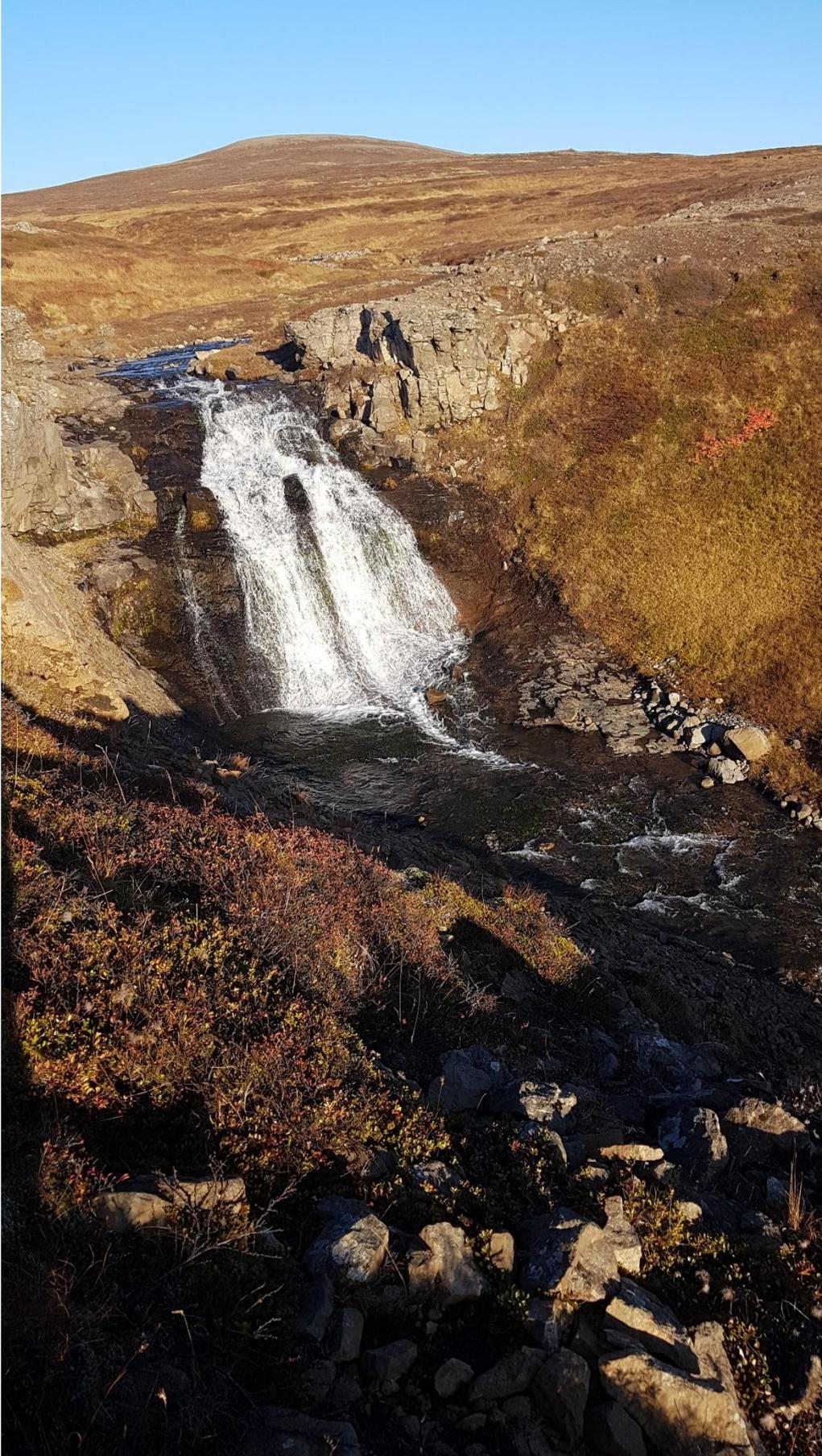
Mynd 3. Mynd úr flygildi 1. nóvember 2017. Horft yfir Efribýggðarveg og uppeftir að Gelti. Túngarðsháls og Flekkudalur til vinstri, gljúfur Helluár eftst til hægri. Vel sést hvar flög og melar liggja víða. Dökkgrænn litur bendir til lynnsmóa og mosa, og gulur og rauðgulur litur sýnir hvar land er deigara eða blautt. Mynd Hlynur Gauti Sigurðsson.

Mynd 4. Mynd tekin 15. október 2020. Dýjalækir í halla við Helluá utanverða. Mynd VR.

Mynd 5. Mynd tekin 15. október 2020. Helluá til hægri, horft upp Galtarbrekkur. Mynd VR.

Mynd 6. Helluáin er skemmtileg þar eru margir fossar og flúðir. Mynd VR

Mynd 7. Jarðvinnsla í mólendi. Mynd Þröstur Eysteinnsson

Mynd 8. Jarðvinnsla í graslendi. Mynd Pétur Halldórsson

Mynd 9. Jarðunnið graslendi ári eftir jarðvinnslu. Mynd Þröstur Eysteinnsson

Mynd 10. Jarðunnið mólendi 13 árum eftir jarðvinnslu. Mynd Þröstur Eysteinnsson

Mynd 11. Jarðunnið mólendi 20 árum eftir jarðvinnslu. Mynd Þröstur Eysteinnsson